

מה דינן של עוגיות מצה עשירה?

קמח המעורב עם מים עלול להחמיץ אם לא שומרים עליו כראוי, ולא אופים אותו בתוך 18 דקות. בעניין קמח שמעורב עם נזלים אחרים (מי פירות וכדו'), הנקרא 'מצה עשירה', נחלקו הדעות. יש הסוברים שהבצק שמכיל נזלים שאינם מים מחמיץ מהר יותר, כך שקשה לשלוט עליו שלא יחמיץ, ויש הסוברים להיפך, שנוכחות מים בבצק היא תנאי לחימוץ, ובצק שאין בו תערובת של מים אינו מסוגל להחמיץ כלל.¹

למעשה דעת השלחן ערוך² שאין כל מניעה מלאפות ולאכול מצה המורכבת מקמח המעורב בנזלים שונים שאינם מים, וכך גם מנהג הספרדים, ואילו הרמ"א³ מציין שמנהג האשכנזים לחשוש לדעות האוסרים ולהימנע ממצה שכזו.

עד כה הדין ברור: ספרדים נוהגים לאכול מצה עשירה, ואשכנזים נוהגים אומנם שלא לאוכלה, אך ודאי שאינם מתייחסים אליה כאל חמץ ממש.

אלא שכל הדיון עד כה נסוב על מצה עשירה סטנדרטית, שבה קמח ומי פירות, אך בעניין עוגיות מצה עשירה הסוגיה סבוכה יותר. עוגיות אלו אינן מכילות רק מי פירות. הן מיוצרות בשיטות תעשייתיות מורכבות, הכוללות עירוב של חומרים כימיים וחומרי עזר שונים המיועדים להיטיב את מרקמו וטעמו של המוצר. פוסקי דורנו הצביעו על שתי תקלות הנובעות מכך.

א. השלחן ערוך⁴ כתב שמי פירות אומנם אינם גורמים להחמצת העיסה, אך 'מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ יותר משאר עיסה הילכך אין ללוש בהם'. במפעל תעשייתי גדול קשה מאוד לשמור שלא יתערבו מים בתהליך הכנת העיסה, בפרט כאשר המים נדרשים לשיטות המכוננות. כמו כן מיץ הענבים עצמו עלול להכיל בתוכו מים, וחלק מחומרי התפחה מופקים ממים ואף מפרישים מים אל תוך העיסה.

ב. כחלק מהמאמץ לשיפור טעם העוגיות מערבים בהן אבקת אפייה המיועדת להתפחת העיסה. לדעת פוסקים רבים, אף שמי פירות אינם מסוגלים להחמיץ לבדם, העיסה יכולה להיחשב לחמץ גם ללא מים אם יתערבו בה חומרים מחמיצים אחרים. בעל ה'משנה ברורה'⁵ התבטא בחריפות כלפי מצה עשירה שמערבים בה שמרי התפחה וכתב שמצה זו 'הוי חמץ גמור!'

1. ראה גמרא פסחים לו ע"א; רש"י ותוספות שם.
2. שו"ע, או"ח סי' תסב סעי' א.
3. שם, סעי' ד.
4. שם, סעי' ב.
5. בביאור הלכה, לשו"ע שם על סעי' ד.

מחמת הטענות הללו התריע הגאון הרב מרדכי אליהו שעוגיות אלו **נחשבות לחמץ גמור בין לאשכנזים ובין לספרדים**, חובה לבער אותן מן הבית לפני פסח, ואין לרוכשן גם לאחר הפסח, שכן הן 'חמץ שעבר עליו הפסח'.⁶

מאידך גיסא דעת הגר"ע יוסף⁷ שאומנם לדעת ה'משנה ברורה' עוגיות אלו נחשבות כחמץ, אך לספרדים מותר לאכול מעוגיות אלו כאשר במפעל מקפידים שלא יתערבו מים בעיסה. זאת משום שהמים המעורבים במיץ הענבים ואבקת האפייה שהופקה מהם כבר אינם נחשבים למים, ולדעתו עיסה שאינה מכילה מים אינה מחמיצה גם אם מוסיפים לה חומרים מתפחים. לאור פסק הלכה זה ישנן רבנויות מקומיות שנותנות כשרות על עוגיות מצה עשירה.

למעשה: בין הפוסקים הספרדים יש מחלוקת אם עוגיות מצה עשירה כשרות לפסח, אך **לאשכנזים הפוסקים 'משנה ברורה' עוגיות אלו נחשבות לחמץ גמור לכל הדעות**. משום כך לא מומלץ לתת לילדים להסתובב עם עוגיות אלו לפני הפסח במקומות שכבר נוקו לחג, וכן יש להימנע מלרוכשן לאחר הפסח.⁸ וכל בעל מכולת מעדות אשכנז ישם את ליבו לכך וימכור את העוגיות הללו לגוי קודם הפסח במכירת החמץ.

6. בבירור הטענות עיין בשו"ת בנין אב, ח"ד סי' כו.
7. יביע אומר, ח"ט או"ח סי' מב; ועיין עוד בביאור שיטתו בהרחבה בשו"ת שמע שלמה, ח"ד סי' יג.
8. נראה שאין לאסור את העוגיות לאחר הפסח, מאחר שישנו הבדל בפעולה בין שמרי היין לאבקת האפייה, ואף שהבדל זה אינו מספיק על מנת להתירן בפסח, הן לכל היותר ספק שמא החמיצו, ומאחר שחמץ שעבר עליו הפסח אסור מדרבנן - יש להקל. בוודאי יש לומר כן כאשר במהלך הפסח שהו אצל מי שנהג בהן היתר, ואין לקונסו אחר שנהג כרבו.
היה מקום להסתפק גם על השהייתן של עוגיות אלו בפסח, שהרי לפי המשנ"ב הן אינן כלולות באיסור החמץ הסטנדרטי, ונלמדו מ'כל מחמצת לא תאכלו'. אם כן היה מקום לומר שלא נאסרו אלא באכילה ולא ב'בל יראה'. אך הגמרא בכמה מקורות משווה בין איסור אכילה לאיסור בל יראה, ועל כן קשה להקל בזה.